प्रश्न १

वर्ण	घोषत्व	प्राणत्व
न	घोष	अल्पप्राण
क	अघोष	अल्पप्राण
स	अघोष	महाप्राण

22

प्रश्न २

उता चाहिँ जङ्गलकै छाँयामा खेती गर्नु भएको छ। यता पनि खेतबारीको वरिपरि रुखहरू रोप्नु भएको छ। यसैको छायाले बालीनाली बिग्रदैन ?

23

प्रश्न ३

पदवर्ग	रेखाङ्कन शब्द
क्रियायोगी	ज्यादा
विशेषण	ज्यादा
सर्वनाम	उनी
क्रियापद	त

24

Scanned with CamScanner

प्रश्न. ४

क

तत्सम शब्द	आगन्तुक शब्द
सूचना	अखबार
प्राण	रेडियो

२५

ख क्षतिपूर्ति , खगोल , चिरायु , ज्ञानोदय

२६

प्रश्न. ५

उखान
छुने बिरुवाको चिल्लो पात : छुने बिरुवाको चिल्लो पात भने झैं देवकोटा बाल्यकालदेखि नै तीक्ष्ण बुद्धिका थिए।

टुक्का
मेरव मार्नु : छोराछोरीले भनेको नमानेपछि बुबाले पनि उनीहरूले भनेको सामान नकिनिदिएर मेरव मार्दिनै पर्‍यो नि।

२७

प्रन. ६

(२८)

क

उपसर्ग	प्रत्यय
प्र + मुख = प्रमुख	बनाउ + नु = बनाउनु
अभि + भारा = अभिभारा	शाब्द्य = शाब्द + इय
	कर्तव्य = कृ + तव्य

ग

सन्धियुक्त	सन्धि विच्छेद
हिमालो	हिम + आलो
सौन्दर्य	सुन्दर + य
प्राकृतिक	प्रकृति + इक
पर्यटक	परि + अटक

(२३)

प्रन. ७

क हामीले गाउँमा पुरानो साथीहरूलाई भेट्यौं। मैले चरा र जलचर बारेमा धेरै बेर कुरा गरे। साथीहरूले आफ्नो प्रगतिको कथा सुनाए। उसका कुरा सुनेर मेरो साथी इङ्गा जस्तै पऱ्यो।

(३०)

ख) उहाँ लुम्बिनी पुग्नुभएको छ। उहाँले स्वाद्धारीका भ्रमण पनि गर्नुभएको छ। उहाँ जनकपुर जानुभएको हैन। उहाँ मनाङ पनि जान आउनुहुन्छ। (३१)

Scanned with CamScanner

प्रन ८

कोही पनि

तिमी सधैँ व्यायाम गर्दैनौ । ~~सबै जना~~ तिम्रो स्वास्थ्यको प्रशंसा गर्दैनन्। तिमीलाइ अहिलेसम्म कुनै रोग लागेको छैन्।तिमी आफ्नो स्वास्थ्यप्रति निराश छौ।

32

प्रन ९

क

उत्तर नेपालले आफ्नै स्रोतसाधनको परिचालन गरेर आर्थिक विकास र गरिबी निवारणको वाणिज्य नीति अवलम्बन गरेको छ।

ख

उत्तर नेपालको वाणिज्य क्षेत्रमा पशुपन्छी र वनस्पतिजन्य उत्पादनलाइ उचित प्रतिष्ठा र जनशक्तिको संयोजनद्वारा निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकिने सम्भावना रहेका छन्।

ग

उत्तर नेपालको अर्थव्यवस्था देशभित्रै रोजगार सिर्जना गर्नका लागि उद्योग व्यवसाय सञ्चालन गरि निजी क्षेत्रलाइ पनि प्रोत्साहित गर्न सके मजबुत बन्न सक्छ।

घ

उत्तर राजस्व = राज्य को आय

नियामिक = नियम बनाउने

33

२ख

क

उत्तर पुरुषको वंश परम्परामा

ख

उत्तर महिलाको नेतृत्व भएको परिवार

ग

उत्तर संरचना र ग्रामीण

घ

उत्तर अंश, वंश, निर्णय लिने र नियन्त्रण गर्ने अधिकार

३४

Scanned with CamScanner

प्रन.१०

बुँदा

१) हाम्रो समाज मूर्त र अमूर्त संस्कृतिको मिश्रण हुनु,
२) गाउँ तथा सहरमा प्राचीन सभ्यताका धरोहर यत्रतत्र हुनु,
३) साकेला, चासोक, च्याब्रुङ र धान नाचमा रमाउने मन डुङकेलो, सोरठी र मारुनीमा त्यतिकै रमाउनु,
४) देउडा र धाद्धुले भौगोलिक सीमा नाघेर बासना छर्नु।

सारांश

संस्कृति

हाम्रो समाज मूर्त र अमूर्त संस्कृतिको मिश्रण हो र गाउँ तथा सहरमा प्राचीन सभ्यताका धरोहर यत्रतत्र छन, साकेला, चासोक, च्याब्रुङ र धान नाचमा रमाउने मन डुङकेलो, सोरठी, ~~च्याब्रुङ र धान~~ मारुनीमा त्यतिकै रमाउछ त्यसैगरी देउडा र धाद्धुले भौगोलिक सीमा नाघेर बासना छरेका छन।

अनुच्छेदमा शब्दसङ्ख्या : १५४
१/३ शब्दसङ्ख्या : ५१.३
सारांशको शब्दसङ्ख्या : ४०

✓ ३५

प्रन.११

श्री जगतबहादुर नेपालज्यू,
नयाँ ठिमी, भक्तपुर

नयाँ वर्षको हार्दिक शुभकामना

विक्रमीय संवत २०७९ को उपलक्ष्यमा यहाँलगायत सपरिवारमा सुख, शान्ति, ऐश्वर्य र सुस्वास्थ्यको कामना गर्दै हार्दिक मङ्गलमय शुभकामना अर्पण गर्दछु। यहाँको जीवनमा सदैव वासन्ती सौन्दर्य कायम रहोस,

हार्दिक कामना छ
अदिती लोहश
टिकतेल, खोटाङ

३६

प्रश्न ·१२

बढ्दो जनसङ्ख्याको दुष्परिणाम

विश्वमा देखा परेका प्रमुख समस्याहरूमा जनसंख्या वृद्धि सबैमध्ये ठूलो समस्याका रूपमा रहेको छ। अधिक वृद्धिका कारणले जनसंख्याको चाप धेरै क्षेत्रमा परिरहेको छ। अधिक जनसंख्या समस्याबाट कुनै पनि मुलुक अछुतो छैन।

प्राकृतिक स्वरूपलाई नष्ट गर्ने प्रमुख कारक तत्व जनसंख्याको अत्यधिक चाप हो। बढी जनसंख्याको प्रमुख बोझ विकासशील देशहरूमा परि-रहेको छ। जनसंख्या वृद्धिको कहलीलागदो चापले अल्पविकसित देश जस्तै नेपालको सामाजिक, आर्थिक तथा पर्यावरणीय क्षेत्रमा नराम्रो प्रभाव परिरहे-को छ। साथै यसबाट वातावरणमा परेको नकारात्मक असर अझै बढ्दो देखिएको छ। नेपालको जनसंख्या वृद्धिदर अझै अतिउच्च नै छ। हाम्रो देशको जनसंख्याको पहाड र हिमाली भेगमा भन्दा तराई क्षेत्रमा वृद्धि बढी भएको देखिन्छ भने जिल्लागत हिसाबले हेर्दा राजधानी काठमाडौंमा जनसंख्या-को तीव्र चाप देखिन्छ। हामीलाई थाहा छ, हामीसँग उपलब्ध भएका स्रोतहरू सीमित मात्रामा आउछन्। यसकारण स्रोतहरू दुलर्भ हुदैछन र यो समयमै नियन्त्रण गर्न सकिएन भने हाम्रो पृथ्वीमा पाइने स्रोतहरू पूर्ण रूपमा समाप्त हुनेछन्। बढ्दो जनसङ्ख्याले हाम्रो स्वास्थ्यमा पनि समस्याहरू निम्त्याउछन्। यसका कारण धेरै मानिसहरू एक अर्काको सम्पर्कमा आउदा सरुवा रोगहरू जस्तै सामान्य रुघा

३७

खोकी देखि डेंगु डवगेसम्म सजिलैले सर्न सक्छ।
तसर्थ बढ्दो जनसङ्ख्याले हाम्रो दैनिक जीवनमा धेरै नकारात्मक प्रभावहरू लिएर आउँछन्। त्यसैले यसको नियन्त्रण गर्न आवश्यक जरुरी छ

महिला हिंसा र नियन्त्रण

विश्वका चर्चित व्यक्तिहरूले आमा अर्थात महिला नभएको घरमा संस्कार र शिक्षा हुँदैन भनेका छन्। महिला भनेका एक परिवारको मात्र नभएर विश्वका लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेको हुन्छ। तर महिलामाथि हुने महिला हिंसा भने बढिरहेको छ।

महिला हिंसा समाजको त्यो रूप हो। जसले गर्दा महिलाका सामान्य अधिकार लुटिएको छ। मेरो विचारमा यो एउटा जघन्य अपराध हो र यसलाई नियन्त्रण गर्न धेरै आवश्यक छ। महिला हिंसाको नियन्त्रण गर्न विभिन्न उपायहरू छन्। सर्वप्रथम महिला आफै सचेत हुन जरुरी छ। महिलालाई उनीहरूको अधिकार के हो र कहाँ, कसरी प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने कुरा सिकाउनु पर्दछ। त्यसरी नै महिला हिंसाविरुद्ध लड्न, महिलालाई राज्यको प्रत्यक्ष उपस्थितिको अनुभूति र पहुँच हुनुपर्दछ। महिला हिंसा विरुद्धको कारबाही गर्नु पनि अतिकै जरुरी छ। जसका कारण अरू कसैले हिंसा गर्ने कुराहरू सोच्न पनि नसकोस्। त्यसरी नै यदि महिलाको लागि महिला बनेर होइन की भोलि आफूलाई पनि पर्छ भन्ने सोचेर महिला हिंसा रोक्न सहयोग गर्नुपर्छ।

यसरी महिला हिंसा समाजलाई छोडन निकै जरुरी छ। यसलाई नियन्त्रण गर्न सक्ने भनेको हामी मानिस आफैले नै हो। यसैले सबै मानिसले एक अर्का सँग हातेमालो गरेर यसका विरुद्धमा जानु जरुरी छ।

38

Scanned with CamScanner

प्रश्न . १४

क

अ

उत्तर सानीको प्रतिक्षाले उसको त्यस यात्रीलाई भुल्न नसकेको मनस्थितिलाई देखाएको छ । यस कथामा यौन सम्बन्धको मनस्थितिलाई पनि देखाउन खोजिएको छ । सानीले पहिलो पटक यात्रीलाई देख्दा ऊ किशोरी उमेरकी थिई र त्यस समयमा उसको मनस्थिति त्यस्तो हुन सकेको होला भनेर पनि यस कथामा देखाउन खोजेको छ ।

ख

उत्तर सानीले यात्रीलाई धेरै कुरा उसको जीवनमा धेरै उतारचढावहरू देखिन्छन । उसले आफ्नो उमेरको ख्याल नगरी यात्रीको पर्खाइमा आफ्नो आधा भन्दा धेरै जिन्दगी बिताइसकेकी थिइ । उसको विवाह भइसक्दापनि उसले आफ्नो मनबाट यात्रीलाई निकाल्न भने सकेकी थिइ ।

(33)

Scanned with CamScanner

प्रश्न . १५

क)

उत्तर 'वीर पुर्खा' कविता कवि वासुदेव त्रिपाठीद्वारा लेखिएको एक उत्कृष्ट कविता हो। यस कवितामा हाम्रा वीर पुर्खाहरूको योगदानको स्पष्ट गरिएको छ। यो कवितामा आधुनिक नेपालको निर्माणमा साहसी नेपालीहरूले प्रदर्शन गरेका उच्च वीरताको स्मरण गरिएको छ।

हाम्रा वीर पुर्खाहरूको वीरता विश्व भर प्रचलित छन्। उनीहरूको यात्रालाई कुनै पनि पहाड, खोला वा आँधीले पनि रोक्न सक्दैनथ्यो। उनीहरूको वेग गरुडको जस्तो थियो भनेर कविले कवितामा हाम्रा पुर्खाको प्रशंसा गरेका छन्। उनीहरू पूर्व टिस्टासम्म पुगेर त्यहाँ आफ्नो विजयका झण्डा गाडेका थिए। त्यसैले टिष्टा नदीले आज पनि उनीहरूलाई सम्झेर रोइरहन्छ होला भनेर कविले कवितामा भनेका छन्। हाम्रा पुर्खाहरूले देशको सीमा विस्तारका लागि आफ्नो रगत पखालेका थिए। उनीहरूले युद्धको चोट, घाउहरू पनि सहेका थिए। यसै कारणले रविले अझै पनि उनीहरूको रक्त द्वारा धोइरहेका छन्। काँगडा र काङडाका ढुङ्गा माटोले उनीहरूलाई अझैं बोलाइरहेको होला।

हाम्रा वीर पुर्खाहरूको यात्रा त्यतिसम्म मात्र समाप्त भएको थिएन। उनीहरू दक्षिणको गङ्गा नदीसम्म पुगेर विजय गित गाएर फर्केका थिए। त्यसैले गङ्गा नदीको तीरमा अझ पनि हाम्रा पुर्खाहरूको

विजयका गाथाहरू गुञ्जिरहेको होलान् । त्यति मात्र नभएर तिब्बतमा पनि चिसो हिउँ भित्र हाम्रा वीर पुर्खाहरूले लडाइ गरेर आफ्नो अस्तित्व कायम गरेका थिए । वेत्रावती नदीको किनारमा चाइनिज सेनाहरूसँग सम्झौता गरेर मितेरी सिमाना र दुई देश बिचको मित्रतालाई बाँध्न सके । अहिले वर्तमान समयमा हेर्दा नेपालीहरूको विरता नेपालमा मात्र सीमित नभएर संसार भरिनै चर्चामा रहेको छ । अरू देशको वीरहरू-ले आफ्नो देशलाई मात्र नभएर अन्य देशमा समेत आफ्नो वीरताको पहिचान गराएका छन् । आज पनि सम्पूर्ण नेपालीहरूका नसा-नसामा हाम्रा वीर पुर्खाहरूको वीरताको रगत बगिरहेको छ ।

यसरी प्रस्तुत 'वीर पुर्खा' कवितामा हाम्रा वीर पुर्खाहरूले कति ठूलो पराक्रम गरी यो देशलाई बचाए भन्ने सुन्दर वर्णन गरिएको छ । हामीले पनि हाम्रा वीर पुर्खाहरूको वीरताको गाथा सम-झिँदै यो देशलाई अझै सुन्दर बनाउनुपर्छ भनेर यस कवितामा कविले हामीलाई सन्देश दिन खोजेका छन् ।

सेट-३

प्रन. १

वर्ण	उच्चारण स्थान	प्राणत्व
ग	कण्ठ्य	अल्पप्राण
छ	दन्त्य	महाप्राण
ह	स्वरयन्त्रमुखी	महाप्राण

४३

प्रन. २

हेर्नुस् बहिनी! हामीले खेतमा रासायनिक मल र विषादिको प्रयोग गर्‍यौं। बालीको उत्पादन बढाउने क्रममा साथीहरूले तपाईंसँग सल्लाह मागेका छन्।

४४

प्रन. ३

शब्द		पदवर्ग
हेर्दै	=	~~क्रियायोगी~~ विशेषण
हेर्दै	=	~~विशेषण~~ क्रियायोगी
के	=	~~निपात~~ सर्वनाम
सुनाए	=	क्रियापद

४५

प्रन.४

क

तत्सम शब्द	आगन्तुक शब्द
क्षीण	हल्ला
क्रमशः	नजर

ख अंश, ज्ञान, त्रास, व्यवहार

प्रन.५

छुनै बिरूवाको चिल्लो पात : छुनै बिरूवाको चिल्लो पात भनेझैं देवकोटा बाल्यकालदेखि नै तीक्ष्ण बुद्धिका थिए।

मैरव मार्नु : हेरदहेरले भनेको नमानेपछि बुबाले पनि उनीहरूले भनेको सामान नकिनिदिएर मैरव मारिदिनै पऱ्यो नि।

Scanned with CamScanner

प्रन . ६

उपसर्ग	निर्माण प्रक्रिया
प्रमुख	प्र + मुख
अनिर्णय	अ + निर्णय

प्रत्यय	निर्माण प्रक्रिया
राष्ट्रिय	राष्ट्र + इय
जिम्मेवारी	जिम्मेवार + ई

(८३)

ग

सन्धियुक्त	सन्धि विच्छेद	
नेपाली	नेपाल + ई	
सौन्दर्य	सुन्दर + य	
~~विदेशी~~		
हिमाली	हिमाल + ई	हिम + आली
पर्यटक	परि + अटक	

(५०)

प्रन . ७

लेखन

उनले गद्य शैलीमा कविता लेखे । त्यस कवितालाइ मेरो मामाले मन पराउनुभयो । काका र फुपाजुले कविता वाचन गरेर सुनाउने इच्छा गर्नुभयो । मैले पनि उहाँहरूसँगै कविता वाचन गरेर सुनाको थिएँ ।

(५१)

Scanned with CamScanner

हामीले
ख मैले गाउँमा पुरानो साथीहरूलाई भेट्यौं मैले यश र जलचरको बारेमा होरै बेर कुरा गर्यौं। साथीहरूले आफ्नो प्रगतिको कथा सुनाए। उसको कुरा सुनेर मेरो साथी दङ्ग पर्यो।

(४२)

प्रश्न-८

कचौले

ख उनीहरू सधैं पुस्तक प्रदर्शनीमा जाँदैनन्। ~~सधैंले~~ केही पुस्तकहरू ~~किन्छन~~ किन्दैनन। मिठाइमा ~~कोने~~ पनि खान्छन। उनीहरूलाई ~~कस्तै~~ थकाइ लाग्छ। ज्याद

(४३)

प्रश्न-९

क

उत्तर ठोस, तरल, ग्याँस मात्र नभई पानीमा आगो निकाल्ने उर्जा हुन्छ र विद्युत पानीबाटै निकालिन्छ। त्यसैले पानीलाई महत्वपूर्ण चमत्कारी मनिएको हो।

ख

उत्तर जलस्रोत र उर्जाको क्षेत्रमा छिटो विकास गर्नका लागि विकासको योजना बनाउने र आधुनिक प्रविधि अपनाउन सकिन्छ।

ग

उत्तर धर्तीलाई उर्वरा बनाउने आधारहरू- कनीलाई

Scanned with CamScanner

जलविहार, कोसी र तामाकोसीमा सिचाइका उचित व्यवस्थापन हुन।

घ

उत्तर राष्ट्र निर्माणमा सिँचाइको अपरिहार्य र महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ भन्ने होला। ५४

२ख

क

उत्तर रेमिट्यान्स

ख

उत्तर कृषि र उद्योग

ग

उत्तर कृषिको आधुनिकीकरण

घ

उत्तर प्रत्यय व्युत्पन्न ५५

Scanned with CamScanner

प्रश्न . ११

स्थानीय स्वास्थ्य केन्द्र
काठमाण्डौं, नेपाल

मिति : २०७९।१।१२

कोरोना भाइरसको प्रकोप होईं बढ्दो गएको छ। त्यसैले सर्वसाधारण जनलाई कोरोना भाइ-रस विरुद्धको खोप लगाउन आफ्नो न-जिकै स्वास्थ्य कार्यालयमा लगाउन सक्नुहुनेछ भन्ने विषयमा यो सूचना जानकारी गरिएको हो।

श्याम जोशी
स्वास्थ्य मन्त्रालय

प्रश्न ·१२

विद्यालयको वार्षिकोत्सवको सन्दर्भमा आयोजित विविध कार्यक्रमलाई समेटी प्रतिवेदन

परिचय :

मिति २०७६ साल फागुन २२ गते बिहिबारको दिन कार्तिक माध्यमिक विद्यालय, कोटेश्वरको विद्यालयको वार्षिकोत्सवको सन्दर्भमा कार्यक्रम आयोजित ~~भइ~~ भएको थियो। यो समारोह बिहान १० बजेदेखि अपराह्न ५ बजेसम्म काठमाडौंको कमलादीस्थित नेपाल प्रज्ञाप्रतिष्ठानको सभाहलमा सम्पन्न भएको थियो।

विवरण :

कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिका रूपमा माननीय संस्कृति मन्त्री दिव्याकुमारी आर्याल रहनुभएको थियो भने कार्यक्रमको सभापतित्व विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष श्री उत्तम सापकोटालाई गर्नुभएको थियो। कार्यक्रमको आरम्भमा बजाएको राष्ट्रगानको लागि सबैजना आफ्नो स्थानबाट उठे, त्यसपछि प्रमुख अतिथिबाट पानसमा दीप प्रज्वल तथा विद्याकी देवी सरस्वतीको तस्विरमा माल्यार्पण गरी कार्य-क्रमको औपचारिक आरम्भ भएको थियो। कार्यक्रमलाई दुई चरणमा विभाजित गरिएको थियो। सो कार्यक्रमको पहिलो चरणमा हाम्रो विद्यालयको प्रधानाध्यापक साथसाथै शिक्षक हरु आफ्नो भाषण दिनुभयेको थियो। दोस्रो चरणमा नाच, गान आदि थियो।

यो कार्यक्रमको पहिलो चरण सुरु भयो । यो कार्यक्रमको आरम्भ विद्यालयको संयोजक जय गड्वालको स्वागत मन्तव्यबाट भएको थियो । यो अवसरमा प्रमुख अतिथि मन्त्री अर्यालले गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थालाई राज्यले गर्नेजनाउँदै शिक्षा समयसापेक्ष हुनपर्ने धारणा राख्नुभयो । व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षले विद्यालयले आगामी शैक्षिक वर्षदेखि आर्थिक कारणले माध्यमिक शिक्षा प्राप्त गर्न कठिनाइ भएका लेखनाइर विद्यार्थीहरूको छात्रवृत्ति कोष स्थापना गर्न लागेको जानकारी दिनुभयो । यसरि नै पहिलो चरणको अन्त्य भयो ।

निष्कर्ष :
विद्यालयमा आयोजना गरिने यस्ता कार्यक्रमले विद्यार्थीहरूको आन्तरिक प्रतिभा प्रस्फुटन हुनाका साथै उनीहरूमा आत्मविश्वास बढाउनुका साथै विद्यार्थीहरूमा एक आपसमा सामिप्य बढ्न गई आपसी सौहार्द बढ्छ । यो कार्यक्रम अत्यन्त उपलब्धिमूलक बन्यो । सबै उपस्थित जनहरूमा कार्यक्रमले उत्साह पनि थपेको देखिन्थ्यो ।

मिति: २०७८।१२।१४

प्रतिवेदक
अदिति बोहरा
कोस्मस विद्यालय, लोकेश्वर

Scanned with CamScanner

प्रश्न ५४

अ
उत्तर नेपाली वीरहरूले इतिहासमा विशाल पहाड र नदी-हरूलाई पार गरेर नेपालको सीमा विस्तार र रक्षा गरेका थिए। स्वतन्त्र रूपमा उठाउन भनै गरुड कैजस्तो वीरताको गतिलाई कुनै रूपो शत्रुले रोक्न सकेनन। उनीहरूको यही साहस पूर्ण पौरखले नाहार र पहाड एक हुन सकेको हो। आज स्वतन्त्र नेपालको जग तिनै वीरहरूको त्याग वीरता र पुरुषार्थ माथि बनेको हो।

आ
उत्तर वीरहरूले आफ्नो वीरताले दक्षिणका विस्तारवादी र उत्तर तर्फका मानिस सम्म युद्ध लडेका थिए। तिब्बतको डिगर्चा सम्म नातिद वीरताको प्रदर्शन गरेका थिए। उनीहरूलाई आधी हुरी बतासमा पनि डटेर युद्ध लडेर जितेका थिए। संसार भरी नै नेपालीको वीरता र गोरखालीको साहसी देख्न पाएको छ। वीर पुर्खा कै कारण हामी वीर गोरखाली र साहसी पुर्खाको सन्तान बन्न पुगेको छ।

(६०)

Scanned with CamScanner

अ

पृथ्वी नै सबैको साझा घर हो। किनभने पृथ्वीलाई छोडेर अन्य ग्रहमा जीवात्माको अस्तित्व भेटिएको हैन। त्यसैले हामी यहाँ बाँच्नु र मर्नु पर्छ। यो सिवाय अरू जाने ठाउँ हैन।

आ

उत्तर वायुमण्डल प्रदुषणको कारण पृथ्वीको सुन्दर अपेक्षित ढङ्गले तान्ने क्रमलाई लिएर थासो र चिन्ता बढेको छ किनभने मानिसले विकासको नाममा प्राकृतिक स्रोत र साधनलाई जथाभावी प्रयोग गरेर परिस्थितिका प्रणाली एवं पर्यावरणीय क्षेत्रमा समेत असर पुग्न गएको छ।

५१

नेपालमा जलस्रोतको सम्भावना

नेपाल जलस्रोतमा ख्याती कमाएको देश हो । यहाँ हिमालको हिँउ पग्ली बनेका सयौं नदिनाला, ताल, तलैया आदि छन।

सबैभन्दा पहिलो सम्भावना हो जल उर्जा । अग्ला र ठेया पहाडहरू हुँदै बग्ने पानी भएका खोला-नाला र नदीहरूबाट हजारौं मेगावातको विद्दुत उत्पादन गर्न सकिन्छ। त्यतिमात्र नभइ यिनै नदिनालाले पर्य-टकलाई पनि आकर्षित गरेका छन। त्यसैले त अर्को मुख्य सम्भावना जल पर्यटन हो। पानीका झरना-हरू हेर्न नदी हेर्न, वातरस्पोर्ट्स जस्तै र्याफतिङ, बोटिङ, आदी गर्न पैसैपिच्छे लाखौं पर्यटक नेपाल आउँछन ।

त्यसैगरी अर्को मुख्य सँभावना हो खानेपानी पुरा दुनिया अहिले खानेपानीको खोजीमा छ । पानी अत्यावश्यक भएकाले र नेपालमा प्रसस्त पानी पाउने हुदा सिदै पानी प्रशोधन गरेर निर्यात गर्दा पनि धेरै आर्थिक लाभ हुन्छ। जलकै अर्को सम्भावना सिचार हो । नेपालको कति भूभाग सिचाइको अभावले बाँझै छन । उनिहरू अझै वर्षामा भर पर्छन। नदीनालाबाट सिदै कुलो बनाएर । सिचारको व्यवस्था गरेमा अर्को फाइदा हुन्छ । यो कृषि विकासको ठूलो सम्भावना हो।

अन्तत: नेपालले जलस्रोतको दोस्रो धनी देश भएर अथाह सम्भावना बोकेको छ । ती सम्भावनालाइ

Scanned with CamScanner

सफल तुल्याउन हामी अझै लाग्नुपर्छ।

६२

Scanned with CamScanner

'गाउँको माया' कथा साहित्यकार महेश्वर पौड्याल द्वारा रचित कथा हो। प्रथम पुरुष शैलीमा लेखिएको यो कथामा विशेषत: तराई प्रदेशको परिवेशलाई देखाउन खोजेको पाइन्छ। गाउँप्रतिको माया एक आम व्यक्तिमा कस्तो प्रगाढ हुन्छ भन्ने कुरा साहित्यकार इस्मालीले 'म' पात्रको माध्यमबाट प्रस्तुत गर्न खोजेको छन्।

सडक सञ्जालले नछोइसकेको ठाउँमा गाउँ अवस्थित रहेको छ भन्ने कुरा कथाकार हिँडेर गाउँमा जानुले प्रमाणित गर्छ। विकास पूर्वाधार जस्तै शिक्षा, स्वास्थ्य, सडक, सञ्चार आदिको सुविधाबाट समाज आंशिकतापूर्ण रूपमा वञ्चित रहेको छ। गाउँमा रोजगारीका खासै अवसर नभएकोले मान्छे परभूमिमा जानु पर्ने बाध्यतालाई पनि कथामा चित्रण गरिएको छ। गाउँको मुख्य पेशा प्राय: गरी खेती कि-सानी नरहेको र गाउँलेको जीवनशैली पनि अति नै परम्परागत रहेको परिवेश समग्र कथामा प्रस्तुत भएको पाइन्छ। तर यी कुराहरूको माझपनि गाउँमा बिस्तारै आधुनिकता र विका-सको पूर्वाधारहरूको प्रारम्भ भएको छ। गाउले-हरू सबै खेती किसानी गर्ने वा अर्काको घरमा ड्याला दारिमा बस्ने परम्परा विद्यमान रहेको छ। गाउँमा तत्कालपनि सामन्तवाद र दासप्रथाको लघुरूप प्रस्टसँग देख्न पाइन्थ्यो। नेपाली समाजमा

अझै पनि जरो गाडेर बसेको साहुको अत्याचारलाई गा-
रिब दमनमा पर्ने प्रथाको प्रतिनिधित्व परिहनको
गाउँले पनि पाइन्छ । यससँगै शोषक शोषित र
मझौला वर्ग गरि तिन छुर्वैमा ध्रुवीकरण भएको
कुराले समाज अशिक्षा, श्रमशोषण र विभाजनमा
रहेको कुरा प्रस्ट हुन्छ।

यसरी शिक्षा, स्वास्थ्य, सञ्चार,
रोजगारी जस्ता अवसरको आंशिक उपलब्धित
भएको । मानिसहरु प्राय कृषिमा आश्रित, दास
कमारो प्रथाको अवशेष पाउन सकिने परम्परागत
जीवनशैली युक्त मिश्रित समाजको चित्रण गाउँको
माया" कथामा गरिएको छ ।

६३